Zalai Károly

Avignoni emlék

70.

Lehajtotta a calvadost, és töltött magának a jéghideg fehérborból. Apró kortyokban itta, lazán hátradőlve a székén. Már rég nem érezte ilyen jól magát. Aztán eszébe jutott valami, fölkelt, odament az autójához, és kivette a csomagtartóból az albumot. Milyen jó, hogy itt van, gondolta, legalább nézegetheti nappali fényben és nagy nyugalomban. Az *Avignoni emlék*nél hosszasan elidőzött, majd kirakta maga elé az asztalra a fotót, megtámasztotta az üres vizesüveggel, s így nézte tovább. Eszébe jutott, hogy a fotó mögött húsz-harminc kilométerre ott a valódi Avignon. Ez a rejtélyes érzés fölkavarta. Minden bizonnyal ezért érintette meg olyan mélyen a kép, mint talán még soha. Könnyek öntötték el a szemét. Még jó, hogy egyedül volt. „Teraszon síró férfi", jutott eszébe egy újabb fénykép címe, ami őt ábrázolná, fehér Prada-ingben, Armani-farmerban, kék espadrilles-ben, megritkult hajjal, szemüvegesen, kis pocakkal. A férfi előtt az asztalon poharak, egy kosár, benne néhány bagettdarabka, összegyűrt számla, arrébb üvegek, az egyiknek fekete-fehér fotó van támasztva, a férfi azt nézi, miközben az arcán könnyek csillognak. Vajon mit gondolnának az emberek egy ilyen fotóról? Talán azt mondanák, olyasvalakinek a fényképét nézi, aki éppen meghalt. Vagy azért sír, mert a szerelmese elhagyta. És biztosan az ő fényképe van előtte egy flaskának támasztva.

72.

Miközben Joachim önmaga sírdogáló látványán töprengett, eszébe jutott, ha most itt lenne vele Jürgen és Irene, akkor biztosan versenyeznének, melyikük talál ki jobb mesét a „Teraszon síró férfi" fotójához. Kezdjed te, Irene, mondaná a lánynak, az imént eszébe jutott ötletnek engedelmeskedve. Megint ivott egy kortyot, és komolyan átgondolta, milyen történettel állna elő Irene.

Szerintem a pasi fotókat gyűjt, kezdene meséjébe a lány. Annyira szereti a régi fényképeket, hogy bejárja értük a világot. Valószínű, megint valami ritkaságra bukkant. Hazafelé tartott vele, de mivel éhes lett, megállt útközben egy étteremben, és ebéd után kirakta maga elé a szerzeményt, hogy nyugodtan gyönyörködhessen benne. És addig nézte a fotót, amíg eszébe jutott a régmúlt, s ekkor elszomorodott. Ez a pasas úgy néz ki, mint akit elhagytak a barátai. Pontosabban ő fordított hátat nekik, mert a szaros kis karrier-jével törődött. Ráadásul megkettyintette

legjobb barátjának a szerelmét, s az évek múlásával rádöbbent, hogy ez nem volt szép dolog. Legalább bevallotta volna neki, de csak sunyított, veregette a cimbora hátát, hogy ők ketten mennyire szeretik egymást, tapsolt neki, amikor a rendszert szidták, meg együtt szőtték szegényes álmaikat a disszidálásról, mi-közben mindketten tudták, hogy gyávák ehhez. Jobb volt a biztonság, bedugni a nyakörvbe a fejet, a gazdi lábához kushadva sétálni, ott és addig, ahogy a gazdi akarta. Pisi, kaki, aztán uzsgyi haza, a jó meleg lakásba. Ez a férfi azért is sír, mert egyszer aztán megtudta a barátjától – megjegyzem mindketten rendkívül részegek voltak, s ő másnap abban reménykedett, hátha rosszul emlékszik, de persze nagyon is jól hallott mindent –, akit mostantól kezdve az egyszerűség kedvéért nevezzünk Jürgennek; szóval ez a Jürgen búcsúzás közben átölelte, és azt súgta a fülébe: Hékás, én nagyot csalódtam benned! Miért nem merted nekem soha elmesélni, hogy meghágtad a kedvesemet? Mit gondolsz, nem tudtam róla!? Hát miért szerettük úgy Jules és Jim barátságát, ha nem a gyönyörű nyíltságukért!? Kezdettől fogva tudtam, hogy epekedsz Irenéért. Én is ezt tettem volna a helyedben. Csodálatos, gyönyörű lány, az én kedvesem! Engedett neked, mert kölcsönös volt a rajongásotok, te is tetszettél neki. Szóval fájt rá a fogad. Hát megkaptad, engedélyt adtam rá. Mert Irene korrektebb volt, mint te. Ő jelezte nekem, hogy kíváncsi. Hogy alig volt pasija. És nem akar megöregedni ilyen kevés élettapasztalattal. Én honoráltam ezt a nyíltságot. Rendes volt tőle, tisztességes. Ezért aztán nagylelkűen rábólintottam. Egyetlen feltételem volt csak. Fogadást ajánlottam neki, hogy legalább jobban jöjjek ki a dologból. Mert egy pindurkát azért nyerni akartam, hogy bizonyítsam neki, nemcsak nagylelkű, hanem jó emberismerő is vagyok. Azt mondtam neki, hogy nem lesz ez fölszarvazás, mert biztos vagyok benne, hogy az én jó pajtásom, kenyeres cimborám, nem fogja őt úgy ágyba vinni, hogy erről előtte ne beszélne velem. Nem, nem gondoltam azt, hogy engedélyt fogsz kérni, úgy képzeltem, hogy egyszer majd egy pár sör után bevallod, hogy megkedvelted, és úgy érzed, hogy ez kölcsönös, hát szívesen megismerkednétek egymással. Csak egy röpke együttlétről lenne szó, mert eszedbe sem jutott, hogy elvedd tőlem, dehogy akarsz ennél többet. Viszont mert jó barátom vagy, undorodnál attól, hogy sunyin, a hátam mögött intézd el ezt a dolgot. Bevallom, ilyesmire gondoltam. Irene viszont úgy vélte, nem ismerlek eléggé. Mert te, mondta, sokkal beszaribb alak vagy annál, hogy ezt a dolgot a szemembe mondjad. Úgy fogsz cselekedni, mint mindenki más, inkább suttyomban viszed padlóra a barátod kedvesét, s aztán úgy teszel, mintha mi sem történt volna. Ám bennem egy világ dőlt össze. Ha vallasz, talán még nagyobb szeretetben ülhettünk volna együtt Irenéék

konyhájában, nagyobban, mint Jules és Jim bármikor, mert az én Ireném csak ki akart próbálni téged, meg akart ajándékozni a testével, hogy ne álljon közöttünk semmi akadály, az a titkos vágyakozás, ami belőled gyakorta úgy áradt, hogy néha a legszívesebben nyakon csaptalak volna, annyira rajta felejtetted a szemed. Szóval hagytam a dolgot, utána pedig várakoztam. Vártam egy évig, kettőig, s láttam, hogy hiába. Arról nem beszélve, hogy Irenét is mélyen megsértetted. Meghágtad, aztán amikor megkaptad, úgy csináltál, mintha mi sem történt volna.

És nem ez az egyetlen bűnöd!

Joachim szeméből újra ömlöttek a könnyek. Rettenetesen érezte magát. Hisz utolsó találkozásukkor Jürgen tényleg ezeket a dolgokat súgta a fülébe, és ő majdnem elsüllyedt szégyenében.

73.

Még most is rosszul volt, ha erre a pár percre, ezekre a szörnyű mondatokra gondolt. Hüppögött még néhányat, és újból bele akart kortyolni a poharába, de elfogyott a bor. Szerencsére eszébe jutott, hogy a csomagtartóban van még pár flaska, amit előző este vett. Fölkelt, odament az autójához, előhalászta az egyiket, amit a bicskáján lévő dugóhúzóval kinyitott. Nehéz vörös volt. Örült neki, azt akarta, hogy fejbe vágja, mert remélte, segítségével megszabadul a magában őrzött összes szutyoktól. Megérett rá az idő, hisz csak pár kilométerre volt Avignon. Oda csak tiszta szívvel mehetett!

Hát igen, morogta, egy elég szép történetet hallhattunk az Irene nevű versenyzőtől a „*Teraszon síró férfi*" fotójáról. Van-e még jelentkező, kérdezte fennhangon, és kíváncsian körbenézett.

Szerencsére továbbra is egyedül volt, különben mit gondoltak volna róla, hogy egy fotót bámul, hangosan zokog, magában beszél, és mint egy szamár, úgy vedel. Jó, hogy szerencsétlenségének nem akadt tanúja. Igen, igen, ott jelentkezik valaki, hát halljuk, mutatott magára, és fenékig ürítette csordultig töltött poharát. Joachim vagyok, mondta, akiről az iménti történetet hallották. Ennek a Jürgen nevű fiúnak és Irene nevű lánynak a barátja. Szóval az a kérdés, hogy miért van előttem ez a fotó, s miért érzem magam szarul. Hát ennek hosszú a története. Ha megengedik, most elmesélem.

Sok-sok évvel ezelőtt, egy téli napon történt.

Pár napja adtam le a jelentkezésemet a potsdam-babelsbergi fakultásra, ahol az utolsó szemeszteren gazdasági jogot akartam hallgatni, mert tudtam, hogy ezzel lényegesen nagyobb esélyeim lesznek, ha valamelyik

külkercégnél akarok elhelyezkedni. Épp megebédeltem, és szunyókálni akartam egyet, amikor csöngött a telefon. Engem kerestek. A pasas bemutatkozott, ismeretlen volt a neve, de a hangjából azonnal tudtam, hogy baj van. Sejtésem hamar beigazolódott. Ugyanis azután érdeklődött udvariasan, lenne-e egy kis szabadidőm másnap délután. Milyen ügyben, kérdeztem, miközben lázasan próbáltam kitalálni, vajon mit tudnak. Ez nem telefontéma, vála-szolta, jobb lenne, ha személyesen beszélnénk meg a dolgot. Hol, kérdez-tem engedékenyen, s attól tartottam, hogy már a hangomból tudja, majd-nem beszartam. Legyen a Zur letzten Instanz, válaszolta, egy jogászhoz éppen illő hely, nemde, toldotta meg, s alig hallhatóan nevetett. Én nem tudtam nevetni. Legyen délután három óra. Rendben? De hogy fogom megismerni, kérdeztem. Én ismerem magát, majd jelzek, mondta súlyos hangon, s letette a kagylót. Azonnal vécére kellett mennem. Mint mindig, most is kikészültek a beleim. Mit akarhatnak, kérdezgettem magamtól, miközben izzadtság gyöngyözött a homlokomon. Alig aludtam az éjjel. Senkinek sem szóltam a dologról. Ez még nem kihallgatás, akkor a Stasira rendelnek be, biztattam magam. Szarul nézhettem ki, mert Jürgen az egyik előadás szünetében megkérdezte, kivel ittam előző este. Otthon voltam, de fáj a gyomrom, morogtam, s ezzel kibújtam a meghívása alól, ugyanis délutáni sörözést ajánlott. A Zur letzten Instanzban még sohasem voltam. Tudtam ugyan, hogy a Waissenstrassén van, de étterembe csak ritkán jártunk, a pénzt inkább elittuk, különben sem szerettük a pincérek packázását az ilyen helyeken. Amikor beléptem, és csatlakoztam az asztalra várakozókhoz, az egyik távoli sarokban fölállt egy sötétkék zakós férfi, akiről száz kilométer távolságból bűzlött, hogy a Stasitól van, és intett nekem. A pincérek pedig szinte vigyázzállásban hagyták, hogy oda-menjek az asztalhoz. Honnan ismerhet, tépelődtem, miközben feléje lépdeltem, s megpróbáltam a lehető legnyugodtabb pofát vágni.

Amikor odaértem hozzá, fölállt, kezet fogtunk, elmormolta nevét, s az egyik székre mutatott. A kabátomat közben levette az egyik pincér. Ez az előzékenység ugyancsak gyanús volt. Ráadásul azonnal elment, és később is csak akkor jöttek oda asztalunkhoz – akkor viszont azonnal –, amikor a pasas intett nekik. Mit iszik, kérdezte, én fizetem, hiszen én veszem igénybe a drága idejét, mondta gúnyosan. Egy kávét, válaszoltam, s abban reménykedtem, hogy sikerül legyűrnöm az italt, a gyomrom ugyanis görcsben állt.

Azonnal a tárgyra tért, és csak akkor tartott röpke szünetet, amikor megérkezett a kávém. Ő teát kért, de szinte érintetlen maradt a csészéje. Nagy örömünkre szolgál, mondta így többes számban, hogy jól tanul,

igyekszik, s tovább akarja képezni magát. Nyeltem egyet, és a szemébe próbáltam nézni. Kék szeme volt, vízszínű. Rövid, szőke haját oldalra fésülte, a szája szabályos volt, de szinte alig mozgott, úgy beszélt. Nem tudtam volna személyleírást adni róla. Úgy nézett ki, mintha ezerszer láttam volna. A hangja halk volt, lassan beszélt, nagy szüneteket tartott. És nem pislogott. Visszamenőleg elmondta a jegyeimet, mintha megtanulta volna az indexemet. Azt is tudta, mikor hagytam abba a kézilabdát, és miért. Sajnálta, hogy összevesztem az edzőmmel. Mindezt persze azért tette, hogy érezzem, nincs titkom előttük. Megkérdezte, anyám hogy van, és az apám bírja-e a betegségét. Nem lehet könnyű neki, hümmögött, és rágyújtott. Én nem kértem, pedig megkínált. Úgy döntöttem, kimértségemet hangsúlyozandó, nem fogok dohányozni. Aztán arról mesélt, mekkora szüksége van az NDK-nak jól képzett, tehetséges fiatalokra. És ők mindent megtesznek azért, hogy mindenkit kellőképpen támogassanak a maguk elé kitűzött cél elérése érdekében. Mert hát megérti, hogy nem akarok csak egyszerű jogász lenni, valami kis csavar egy hivatali gépezetben, a tehetségem és szorgalmam többre predesztinál. Itt aztán szünetet tartott. Értjük ám, mondta hideg mosollyal a szája szögletében, hogy miért jelentkezett át a gazdasági fakultásra. Mert a külkereskedelem érdekli. Szép is az! Ugye? Bólintottam, de nem tudtam megszólalni. Ezt követően gazdasági kiselőadást tartott a külkereskedelemről, én meg a legszívesebben ráordítottam volna, hogy „térj a tárgyra, te disznó!", de persze hallgattam, figyelmesen az orrát néztem, a szívem továbbra is vadul dobogott. Jó tíz perc után kezdett szűkülni körülöttem a kör. A hónom alja ekkor már tiszta víz volt. A külkereskedelem egyik nem elhanyagolható oldala, hogy az ember utazhat, mondta ekkor. S az ember ezen utazások során olyasvalakikkel is találkozhat, akik nem barátai a mi NDK-nknak. S ha az ember gyenge, könnyen megszédülhet, ha érti, mire gondolok. Megint bólintottam, bár fogalmam sem volt, hova akar kilyukadni. Csak azok lehetnek külkereskedők, akik politikailag szilárd talajon állnak. Azt akartam mondani, hogy én már a gimnázium óta részt veszek az FDJ munkájában, de nem hagyott megszólalni. Egyszerre emelte föl az ujját és a hangját, majd így folytatta. Mi elégedettek vagyunk az elvtárssal, csak egyetlen dologban nem vagyunk biztosak. Úgy érezzük, nem kellő körültekintéssel válogatja meg a barátait, fejezte be a mondókáját, s belekortyolt a teájába. Kire gondolnak, nyögtem. Azt maga pontosan tudja, válaszolta. Hisz csak egyetlen barátja van. Nyeltem egyet. Azonnal megfogott. Le tudtam volna magam köpni, amikor elkezdtem neki magyarázni, hogy mi semmi olyat nem teszünk, ami törvénybe ütközik. Jaj, jaj, mondta, most elsírom magam. És a francia

nyelvlecke? No és az a fránya fotó Avignonról? Arról mit gondoljunk, kedves Jim? Ez volt az utolsó döfése, azt hittem, elájulok. Az csak irodalomszeretet, Proust, filmek, a fotó meg… makogtam. Azt akartam mondani, hogy Jürgen apja küldte, de rájöttem, a disszidens apát nem említhetem, attól még nagyobb slamasztikába kerülök. Bár nyilván azt is tudják. A fotóval játszunk, nyögtem, történeteket találunk ki róla, ez afféle irodalmi gyakorlat, a fantáziánk versenye. Rám mosolyogott, én meg visszamosolyogtam, közben majdnem elhánytam magam. Ez így jól hangzik, én is valami ilyesmiben reménykedtem, mondta. De ki biztosít minket arról, hogy ez tényleg így van? Hát éppen ezt mondtam, válaszoltam, ránéztem, s szünetet tartottam, mert sejtettem már, mi fog következni. Ettől aztán összeszorult a torkom. Mert ezután arra kért, hogy időről időre pontosan meséljem el neki, mi mindent szoktunk játszani. Ez nem is azért lenne, hogy ellenőrizzenek minket, mondta szinte szelíden, hanem főként azért szükséges, hogy lássák, hajlandó vagyok-e az együttműködésre. Ha igen, mondta, s barátságosan rám mosolygott, akkor Potsdamban tárt karokkal várnak, nem beszélve arról, hogy az elhelyezkedésnél is a hónom alá tudnak nyúlni, hisz olyan jogászokra van az NDK-nak szüksége, akik fenntartások nélkül szolgálják a hazájukat, és megbízhatóak. Ekkor szünetet tartott, s csak annyit vakkantott: nos? És rám emelte jéghideg tekintetét.

Tudtam, hogy már amiatt is gyanús lennék, ha gondolkodási időt kérnék, ha pedig nemet mondok, örökre elvágtam magam. Mit kéne tennem, kérdeztem majdnem sírós hangon. No ezt szeretjük, mondta, s boldogan az asztalra csapott. Mostantól kezdve havonta találkozunk, pontosan itt, ennél az asztalnál. Majd hívom az időpontokat illetően. Ja, és persze, írásban kérem a beszámolókat!

Végül is nem árultam el semmi olyat, amivel Jürgennek vagy Irenének árthattam volna. Vagyis hát nem tudom, mire használták föl a jelentéseimet, mert ezután egyre kevesebbet találkoztam a barátaimmal. Arra hivatkoztam, hogy az államvizsgákra készülök. De persze nem szakíthattam meg velük teljesen a kapcsolatot, hiszen akkor meg gyanúba kevertem volna magunkat. Magamat. Ezek a jelentések életem legrettenetesebb délutánjait okozták. Minden szót ezerszer átgondoltam, mielőtt leírtam. Nem akartam ártani senkinek, de azt is tudtam, valami konkrétumot el kell árulnom, hogy hitelesnek tűnjek. Pár hónapig nem történt semmi különös a találkozóinkon, de egy alkalommal a pasas dühösen fogadott. Azt mondta, tudja, hogy legutóbb egy illegális koncerten voltunk, és erről egy szót sem szóltam. Én meg tetettem a hülyét, hogy elfelejtettem, nem gondoltam, hogy a koncert fontos lenne, hisz csak zenét

hallgattunk, aztán hazamentünk. Mi az, hogy nem fontos, sziszegte. Ezek a legfontosabbak, kik voltak ott, milyen dalokat játszottak, mikor kezdődött, meddig tartott? Nem akarok csalódni magában, megértette!? Ez volt az ultimátum. A következő jelentésemben leírtam, arról beszélgettünk, hogy szeretnénk szabadon utazni, hogy jó lenne beatkoncerteket hallgatni, s hogy Jürgen hallott olyanokról, akik az NSZK-követségre menekültek Prágában meg Varsóban. Tudtam, hogy erre rá fog harapni. Egy másik jelentésben leírtam neki az alakokat, akikkel Jürgen találkozott, de jeleztem, hogy a nevüket nem tudom, mert én nem szoktam részt venni ezeken az összejöveteleken. Az helyes is, mondta, amikor átfutotta a jelentést, fölállt, s megveregette a vállamat. Undorodtam magamtól.

De hát mit tehettem volna másként, kérdezte most Joachim magától hangosan. Ha elutasítom a közreműködést, nyögte, még az egyetemről is kirúgnak. Le akartam lépni az NDK-ból, ezért jelentkeztem át Potsdamba. Így aztán zsarolható lettem, mert el akartam érni valamit. Ez volt a hiba? Hogy többnek éreztem magam? Hogy nem voltam elégedett? Hogy nem voltam vak? Hogy ágáltam a sorsom ellen? Vagyis hát, gondolta mélységes szomorúsággal, a sors ellen nem lehet semmit tenni, az történt vele, aminek történnie kellett.

74.

Aztán eszébe jutott még valami. Egy igen súlyos dolog, amire eddig még sohasem gondolt. Honnan tudott a Stasi-tiszt Avignonról!? Be volt drótozva Irenéék lakása? Az lehetetlen, Irene anyja káder volt, a rendszer hű embere. Végül is ők hárman nem csináltak soha vérlázító dolgokat. Álmodoztak erről-arról, játszadoztak a gondolattal, hogy egyszer majd dobbantanak, de végül is egyetlen lépést sem tettek ebbe az irányba. Viszont Irenéből és Jürgenből ügyvéd lett, ami akárkinek nem sikerülhetett az NDK-ban. Jó, Irene anyjának voltak összeköttetései, de nincs kizárva, döbbent rá Joachim, hogy vele párhuzamosan Jürgennel és Irenével is elbeszélgettek. Talán mindhárman jelentéseket írtak, amiből aztán megállapíthatták odafönn, hogy csak három szerencsétlen flótásról van szó, akik igazából nem veszélyesek az NDK-ra. Ezért lehetett Irenéből és Jürgenből ügyvéd, belőle meg külker-jogász.

Ám a fal leomlásáig egyszer sem küldték kiküldetésbe. Hónapokig nyalta a főnökei seggét, de csak játszottak vele. Minden szar munkát ő végzett, míg a többiek csak lazsáltak. Nem mert rákérdezni sohasem, mikor utazhat végre, nehogy gyanús legyen. Aztán elkezdődtek a tüntetések, a cég a feje tetejére állt, még jó, hogy idejében rájött, hogyan lehet nagy pénzeket csinálni. S íme: szabad lett! Kölnben van lakása, oda

utazik, ahova akar. Eszébe jutott a síró Irene a nagy hasával, ahogy Jürgenre panaszkodik, akivel valami baj van. Hát lehet, hogy ő is azért érezte szarul magát, mert ő is jelentett. Azért nem találkoztak többé, mert nem bírtak egymás szemébe nézni!? Fölidézte a ballonkabátos Jürgent a dobozos sörrel a kezében, amint kétségbeesetten az égre nézett. Hát igen, az ő életüket teljesen tönkre vágta az a mocskos rezsim. Mert ő már sohasem tud úgy tükörbe nézni, hogy ne undorodjon egy picit magától. Valami örökre tönkrement benne. Hiába a pénz, a szabadság. Nem tudja visszavásárolni a gerincét. Az éjszakák a legrettenetesebbek. Hányszor, de hányszor ült álmában a Zur letzten Instanzban, és különféle módokon besározta magát, a barátait, az életét. Az ördögi figura, az a mocskos Stasi-tiszt meg csak hallgatott, mosolygott, bólogatott, de volt olyan is, hogy megsimogatta. Visszatérő rémálma volt, hogy egyenruhások tűnnek föl az étteremben, közrefogják és megbilincselve beviszik a központba. Hányszor, de hányszor álmodta, hogy ütik-verik, megalázzák, kínozzák. Még most is előfordult, hogy a saját sikoltására ébredt, pedig több évtized eltelt azóta. Vajon mi lett a kihallgatójából? Sokszor elképzelte, hogy találkoznak, ő pedig odamegy hozzá, és leköpi. De sajnos tudta, hogy ilyesmihez nem lenne bátorsága. Inkább úgy tenne, mintha nem vette volna észre.